

<https://doi.org/10.21784/IwP.2022.020>

Przynależność do grupy rówieśniczej a zażywanie substancji psychoaktywnych w aspekcie profilaktycznej roli pielęgniarki

Belonging to a peer group and using psychoactive substances in terms of the preventive role of the nurse

MARTA KRAWCZYK¹

¹Centrum Medyczne Borowiczki Sp. z o. o. w Płocku

Streszczenie

Wstęp. Poczucie własnej wartości u nastolatka jest zagadnieniem zasługującym na naszą uwagę. Dojrzewanie jest etapem pełnym zmian. Jest to czas ciągłego rozwoju, poszukiwania swojego miejsca w grupie rówieśniczej. Młodzież czuje ciągłą potrzebę eksperymentowania, dlatego jest narażona na uzależnienia od środków psychotropowych. Działania edukacyjne i profilaktyczne prowadzone przez opiekunów i pielęgniarki odgrywają znaczącą rolę w zapobieganiu powstawania uzależnień i stanów zagrożenia życia.

Cel. Celem pracy było zbadanie wpływu potrzeby przynależności do grupy rówieśniczej na rozpoczęcie zażywania dopalaczy i palenia marihuany.

Materiał i metody. użytą metodą badawczą była metoda sondażu diagnostycznego, techniką badawczą było przeprowadzenie ankiety, a narzędziami badawczymi był Kwestionariusz KIDSCREEN, Test PUN, PUM oraz kwestionariusz ankiety własnego autorstwa. Badanie przeprowadzono wśród 104 osób od 16 do 19 roku życia.

Wyniki. Według analizy wyników badań dopalacze stają się mniej popularne, a marihuana trafia do coraz liczniejszej grupy odbiorców na co wpływ ma potrzeba przynależności do grupy rówieśniczej. Aż 23% nastolatków uważa, że zapalenie marihuany poprawiło ich kontakt z koleżankami i kolegami, a większość z nich również pali.

Wnioski. Relacja z rówieśnikami wpływa na decyzję o zapaleniu marihuany, nie ma wpływu na osoby zażywające dopalacze. Na osoby decydujące się na inicjację narkotykową nie wpływa również pewność siebie, relacja z rówieśnikami oraz rodzicami.

Słowa kluczowe: młodzież, narkotyki, grupa rówieśnicza, potrzeba przynależności.

Summary

Introduction. Adolescents' self-esteem is an issue that deserves our attention. Puberty is a stage of many changes. It is a time of constant development, searching for one's place among peers. Adolescents feel a constant need to experiment, therefore they are exposed to addiction to psychotropic substances. Educational and preventive activities carried out by guardians and nurses play a significant role in preventing addiction and life-threatening situations.

Aim. The goal of the study was to investigate the need of belonging to a peer group and its impact on the initiation of the use of legal highs and smoking marijuana.

Material and methods. The research method used was the diagnostic survey method, the research technique was to conduct a survey, and the research tools were the KIDSCREEN questionnaires, PUN Test, PUM and the questionnaires of own authorship. The survey was carried out among 104 people aged from 16 to 19 years old.

Results. According to the analysis of research results, legal highs are becoming less and less popular, but marijuana's number of recipients is increasing, which is influenced by the need of belonging to a peer group. As many as 23% of teenagers believe that smoking marijuana has improved their relationship with friends, most of whose also smokes.

Conclusions. Relationship with peers influences the decision to smoke marijuana, nonetheless it does not affect people taking legal highs. People who decide to initiate drugs intake are also not influenced by self-confidence, nor relationships with peers and parents.

Key words: youth, drugs, peer group, need to belong.

Wstęp

Wiek nastoletni to jeden z najważniejszych okresów w procesie dorastania i kształtowania charakteru człowieka. W tym czasie przynależność do grupy rówieśniczej jest niezwykle istotnym elementem, wpływającym na proces budowania pewności siebie i rozwój emocjonalny. Jednocześnie czyha wtedy na młodego człowieka wiele zagrożeń [1].

Jednym z nich są niebezpieczne używki takie jak dopalacze w różnej postaci, które przez mnogość swoich form i nieznanych dotąd składków stanowią ogromne wyzwanie dla władz i pracowników medycznych bezradnych w sytuacjach zagrożenia życia i zdrowia nastolatków po spożyciu. Innym popularnym narkotykiem jest marihuana, którą wiele osób błędnie uważa za całkowicie bezpieczną, naturalną i niepowodującą uzależnienia [2].

Społeczeństwo dąży do ochrony nastolatków przed groźnymi skutkami przyjmowania narkotyków. Tu bardzo istotną rolę mają działania profilaktyczne prowadzone przez pielęgniarki, które mają nie tylko edukować dzieci i ich rodziców, ale także zapobiegać uzależnieniom od substancji psychoaktywnych oraz wspierać tych, którzy próbują uwolnić się od nałogu [3].

Cel

Celem niniejszej pracy jest zbadanie wpływu potrzeby przynależności do grupy rówieśniczej na rozpoczęcie zażywania dopalaczy i marihuany wśród młodzieży.

Materiał i metody

Badanie przeprowadzono wśród 104 osób od 16 do 19 roku życia, przy czym większość stanowiły kobiety – 59%, osoby zamieszkujące miasto – 65%.

Współzależność pomiędzy dwiema zmiennymi, obliczono za pomocą współczynnika korelacji R Spearmana. Test Chi – kwadrat zastosowano dla zbadania zależności pomiędzy dwiema zmiennymi. Zakładając typowy poziom istotności na $p=0,05$, jeżeli uzyskana testem Chi

– kwadrat wartość jest większa od $p (>0, 05)$, nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Jeżeli natomiast uzyskana wartość jest mniejsza od $p (<0,05)$, to istnieje podstawa do odrzucenia hipotezy zerowej.

Wyniki badań własnych

Zainteresowanie zażywaniem środków psychoaktywnych

W badanej 104 osobowej grupie 8% potwierdziło, że spróbowało dopalaczy. Połowa z nich spróbowała dopalaczy tylko jeden raz w życiu, 37% zażywa je kilka razy w roku, a 13% kilka razy w miesiącu. Większość ankietowanych (38%) została zmotywowana do wzięcia dopalaczy przez znajomych, 25% zrobiło to dla zabawy, 25% z ciekawości, a 13% w ramach eksperymentu. Większość osób, które próbowały dopalaczy ma znajomych, którzy również je zażywają (62%), 38% uważa, że inicjacja narkotykowa poprawiła ich relacje z kolegami i koleżankami.

Aż 58% badanych paliło marihuanę przynajmniej raz w życiu, a w tej grupie – 33% badanych nastolatków zapaliło marihuanę tylko raz w życiu, 13% robi to raz w roku, 25% kilka razy w roku, 12% raz w miesiącu, 6% kilka razy w miesiącu, 4% raz w tygodniu, a 8% kilka razy w tygodniu. Większość ankietowanych (57%) zdecydowało się na zapalenie marihuany z ciekawości. 27% zrobiło to dla zabawy, a 16% za namową znajomych. Aż 77% badanych nie zauważyło, aby zapalenie marihuany poprawiło ich relacje z kolegami/koleżankami. Tylko 23% zauważyło taką zależność.

Wyniki Testu PUN (Problemowego Używania Narkotyków) i PUM (Problemowego Używania Marihuany)

Test PUN zawiera 10 pytań dotyczących używania jakichkolwiek narkotyków w czasie ostatnich 12 miesięcy. Na każde pytanie można odpowiedzieć „tak” lub „nie”. Pytania odnoszą się do różnych aspektów używania narkotyków. Część pytań dotyczy, związanych z używaniem narkotyków, zaburzeń funkcjonowania: w szkole, w kontaktach z ludźmi, kłopotów z policją. Pozostałe pytania odnoszą się do stylu używania narkotyków: brania w samotności, odczuwanej potrzeby wzięcia nar-

kotyku, poszukiwania środków mocniejszych niż dotychczas używane, samodzielnego kupowania narkotyków oraz ponoszonych w związku z tym wydatków.

Konstrukcja testu PUM jest podobna do testu PUN. Test umożliwiający rozpoznanie problemowego używania przetworów konopi jest złożony z 8 pytań (z odpowiedziami „tak” lub „nie”. Pytania te odnoszą się do ostatnich 12 miesięcy i dotyczą funkcjonowania w szkole, konfliktów z rodziną i przyjaciółmi, odczuwanej potrzeby użycia marihuany oraz wzoru jej używania.

Tabela 1. Test PUN

Suma pkt	Ankietowani	%
0 pkt	2	25%
1 pkt	1	13%
2 pkt	1	13%
3 pkt	1	13%
4 pkt	3	38%
Ogółem	8	100%

W teście PUN wyniki rozkładają się – około 50% okazjonalnie zażywa narkotyki, 50% osób zażywa je częściej i można je uznać za osoby uzależnione lub z dużym prawdopodobieństwem wystąpienia uzależnienia w przyszłości.

Tabela 2. Test PUM

Suma pkt	Ankietowani	%
3 pkt	3	5%
4 pkt	4	6%

5 pkt	7	11%
6 pkt	10	16%
7 pkt	19	30%
8 pkt	20	32%
Ogółem	63	100%

Osoby, które w teście PUM uzyskały 3 lub więcej punktów, z ponad 80% prawdopodobieństwem można uznać za problemowych użytkowników przetworów konopi. Pozostali to okazjonalni użytkownicy tego środka psychotropowego.

Poziom samooceny osób w badanej grupie ma wpływ na inicjację zażywania środków odurzających.

Tabela 3. Zależność między zażywaniem dopalaczy a poziomem samooceny wg skali KIDSCREEN

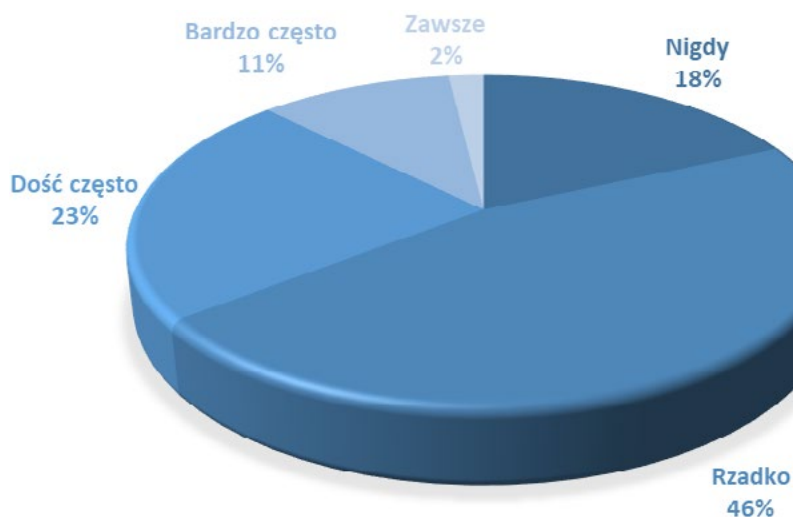
Czy chociaż raz w życiu zażywałeś/aś dopalacze?	Skala KIDSCREEN-52						N	df	Współczynnik korelacji	Poziom istotności testu chi - kwadrat
	<30 pkt.	30-40 pkt.	40-50 pkt.	50-60 pkt.	60-70 pkt.	70-80 pkt.				
Tak	1	1	3	2	1	0	8	(5, N=104)	0,091	0,687
Nie	2	13	37	27	14	3	96			
Suma	3	14	40	29	15	3	104			

Otrzymany testem chi - kwadrat wynik poziomu istotności jest większy od przyjętego ($p > 0,05$), co wskazywałoby, że nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Współczynnik korelacji jest w przedziale korelacji dodatniej bardzo słabej.

Tabela 4. Zależność między paleniem marihuany a poziomem samooceny wg skali KIDSCREEN

Czy chociaż raz w życiu paliłeś/aś marihuanę?	Skala KIDSCREEN-52						N	df	Współczynnik korelacji	Poziom istotności testu chi – kwadrat
	<30 pkt.	30-40 pkt.	40-50 pkt.	50-60 pkt.	60-70 pkt.	70-80 pkt.				
Tak	1	6	22	20	9	2	60	(5, N=104)	-0,151	0,586
Nie	2	8	18	9	6	1	44			
Suma	3	14	40	29	15	3	104			

Otrzymany testem chi – kwadrat wynik poziomu istotności jest większy od przyjętego ($p > 0,05$), co wskazywałoby, że nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Współczynnik korelacji jest w przedziale korelacji ujemnej słabej.

Rycina 1. Częstość odczuwania samotności w ciągu ostatnich trzech miesięcy

Kwestionariusz KIDSCREEN pokazał, że większości badanych nie brakuje pewności siebie. Nastolatkom nie czują się też na ogół samotni, 18% nie czuje się samotna nigdy, 46% rzadko, 23% dość często, 11% bardzo często, a jedynie 2% zawsze.

Wniosek: Poziom samooceny osób w badanej grupie nie ma wpływu na inicjację zażywania środków odurzających.

Relacje z rówieśnikami wpływają na decyzję o inicjacji narkotykowej w badanej grupie.

Tabela 5. Zależność między zażywaniem dopalaczy a możliwością polegania na kolegach/koleżankach

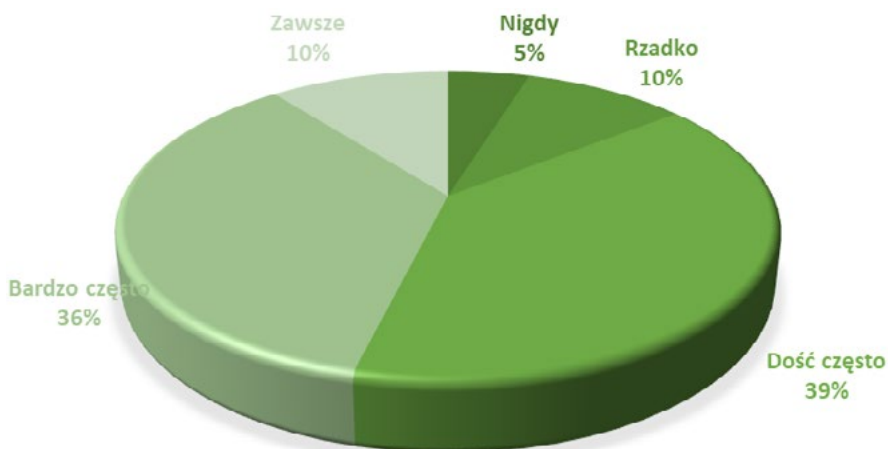
Czy chociaż raz w życiu zażywałeś/aś dopalacze	Biorąc pod uwagę ostatnie trzy miesiące zastanów się czy mogłeś/aś polegać na swoich kolegach/koleżankach?					N	df	Współczynnik korelacji	Poziom istotności testu chi – kwadrat
	Nigdy	Rzadko	Dość często	Bardzo często	Zawsze				
Tak	1	1	5	0	1	8	(4, N=104)	0,177	0,121
Nie	2	11	33	34	16	96			
Suma	3	12	38	34	17	104			

Otrzymany testem chi – kwadrat wynik poziomu istotności jest większy od przyjętego ($p > 0,05$), co wskazywałoby, że nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Współczynnik korelacji jest w przedziale korelacji dodatniej słabej.

Tabela 6. Zależność między paleniem marihuany a możliwością polegania na kolegach/koleżankach

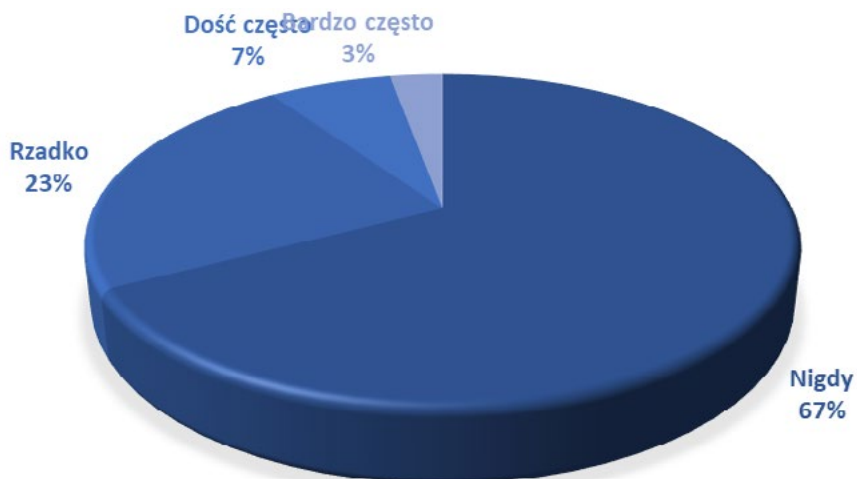
Czy chociaż raz w życiu paliłeś/aś marihuanę?	Biorąc pod uwagę ostatnie trzy miesiące zastanów się czy mogłeś/aś polegać na swoich kolegach/koleżankach?					N	df	Współczynnik korelacji	Poziom istotności testu chi - kwadrat
	Nigdy	Rzadko	Dość często	Bardzo często	Zawsze				
Tak	0	4	21	23	12	60	(4, N=104)	-0,278	0,047
Nie	3	8	17	11	5	44			
Suma	3	12	38	34	17	104			

Wynik poziomu istotności testu chi-kwadrat jest mniejszy od przyjętego ($p < 0,05$), co wskazywałoby, że są podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej na korzyść hipotezy alternatywnej. Współczynnik korelacji również potwierdził wpływ tej cechy na odpowiedzi, gdyż jego wartość znalazła się w przedziale korelacji ujemnej słabej. Osoby, które paliły marihuanę przynajmniej raz w życiu w większym stopniu mogą polegać na swoich kolegach i koleżankach.

Rycina 2. Fakt wzajemnej pomocy między badanymi a ich kolegami/koleżankami w ciągu ostatnich trzech miesięcy

Badani uważają, że mogli polegać na kolegach/koleżankach dość często (39%) lub bardzo często (36%). Tylko 5% badanych nigdy nie mogło polegać na swoich kolegach/koleżankach.

Rycina 3. Częstość wyśmiewania badanych przez inne dziewczęta/chłopców w ciągu ostatnich trzech miesięcy

Badanie pokazuje, że fakt bycia wyśmiewanym przez inne dziewczęta/chłopców zdarza się sporadycznie. U zdecydowanej części nastolatków problem ten nie występuje. Wyniki ankiety wskazują na to, że osoby, które paliły marihuanę przynajmniej raz w życiu w większym stopniu mogą polegać na swoich kolegach i koleżankach, co oznacza, że mają z nimi dobre relacje. Inaczej jest u zażywających dopalacze. Tu nie wykazano znacznego wpływu relacji na kontakty z rówieśnikami.

Wniosek: Na decyzję o zażywaniu dopalaczy nie ma wpływu relacja z rówieśnikami. Odmienne jest u osób decydujących się na palenie marihuany.

Potrzeba akceptacji i przynależności wpływa na decyzje podejmowane przez nastolatków.

Tabela 7. Zależność między paleniem marihuany a wyśmiewaniem przez inne dziewczęta/chłopców

Czy chociaż raz w życiu paliłeś/aś marihuanę?	Biorąc pod uwagę ostatnie trzy miesiące zastanów się czy inne dziewczęta i chłopcy wyśmiewali się z Ciebie?				N	df	Współczynnik korelacji	Poziom istotności testu chi – kwadrat
	Nigdy	Rzadko	Dość często	Bardzo często				
Tak	47	1	9	3	60	(3, N=104)	0,186	0,003
Nie	23	15	6	0	44			
Suma	70	24	7	3	104			

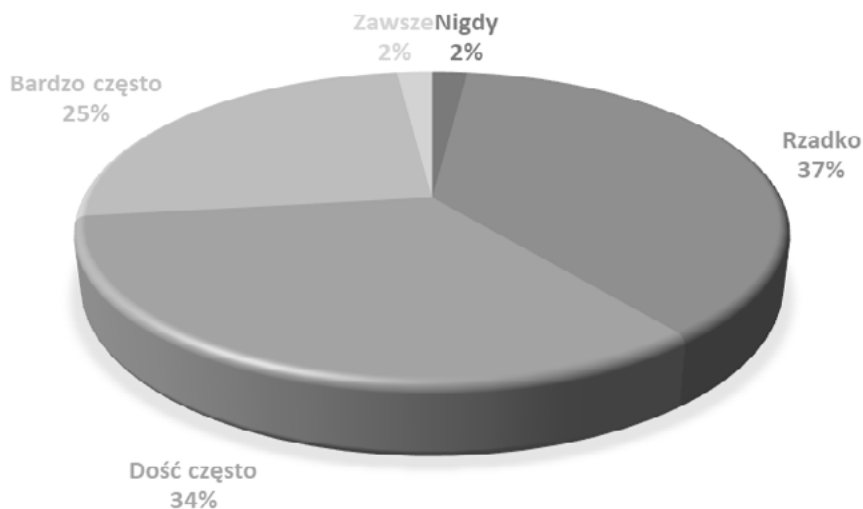
Wynik poziomu istotności testu chi – kwadrat jest mniejszy od przyjętego ($p < 0,05$) co wskazywałoby, że są podstawy do odrzucenia hipotezy zerowej. Współczynnik korelacji również potwierdził wpływ tej cechy na odpowiedzi, gdyż jego wartość znalazła się w przedziale

korelacji dodatniej słabej. Osoby, które nigdy w życiu nie zażywały marihuany praktycznie w ogóle nie były wyśmiewane przez inne dziewczęta i chłopców.

Tabela 8. Zależność między paleniem marihuany a wzajemną pomocą między kolegami/koleżankami

Czy chociaż raz w życiu paliłeś/aś marihuanę?	Biorąc pod uwagę ostatnie trzy miesiące zastanów się czy Ty i Tвої koledzy/koleżanki pomagaliście sobie nawzajem?					N	df	Współczynnik korelacji	Poziom istotności testu chi - kwadrat
	Nigdy	Rzadko	Dość często	Bardzo często	Zawsze				
Tak	1	5	22	25	7	60	(4, N=104)	-0,192	0,281
Nie	4	5	19	12	4	44			
Suma	5	10	41	37	11	104			

Otrzymany testem chi - kwadrat wynik poziomu istotności jest większy od przyjętego ($p > 0,05$), co wskazywałoby, że nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Współczynnik korelacji jest w przedziale korelacji ujemnej słabej. Na decyzję o paleniu marihuany nie ma wpływu częstość wzajemnego pomagania sobie z koleżankami/kolegami.

Rycina 4. Częstość spędzania czasu ze swoimi kolegami/koleżankami w ciągu ostatnich trzech miesięcy

Powyższe wyniki pokazują dużą rozbieżność w częstości spotykania się z rówieśnikami. 25% spotyka się ze znajomymi bardzo często, 34% dość często, a 37% rzadko. 2% może spotykać się zawsze oraz 2% nie może tego robić nigdy.

Wniosek: Potrzeba akceptacji i przynależności nie wpływa na decyzje podejmowane przez nastolatków.

Relacje z rodzicami mają wpływ na inicjację zażywania środków odurzających w badanej grupie.

Tabela 9. Zależność między zażywaniem dopalaczy a możliwością rozmowy z rodzicami

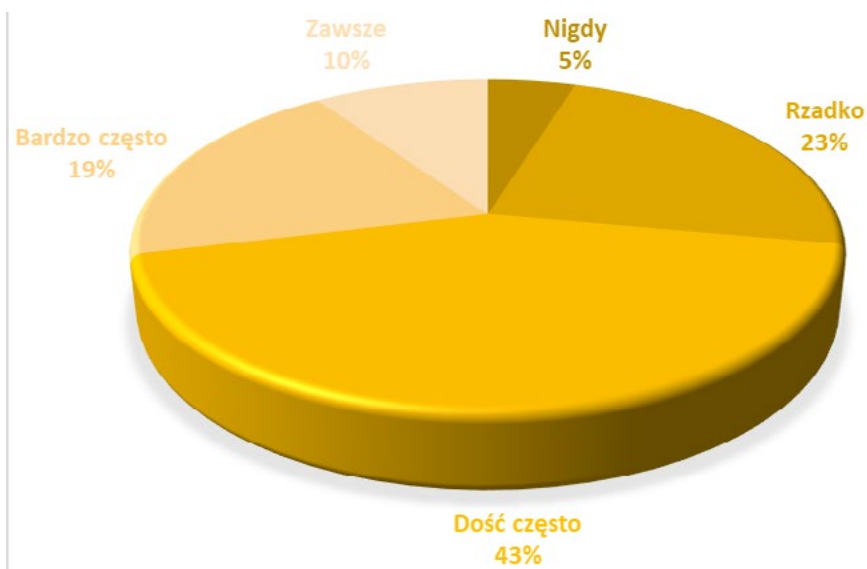
Czy chociaż raz w życiu zażywałeś/aś dopalacze	Biorąc pod uwagę ostatnie trzy miesiące zastanów się czy mogłeś/aś porozmawiać z rodzicami, kiedy tylko chciałeś/aś?					N	df	Współczynnik korelacji	Poziom istotności testu chi – kwadrat
	Nigdy	Rzadko	Dość często	Bardzo często	Zawsze				
Tak	2	2	1	1	2	8	(4, N=104)	0,125	0,128
Nie	4	17	30	24	21	96			
Suma	6	19	31	25	23	104			

Otrzymany testem chi – kwadrat wynik poziomu istotności jest większy od przyjętego ($p > 0,05$) co wskazywałoby, że nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Współczynnik korelacji jest w przedziale korelacji dodatniej słabej. Na decyzję o zażywaniu dopalaczy nie ma wpływu możliwość rozmowy z rodzicami w każdej z chwil.

Tabela 10. Zależność między paleniem marihuany a możliwością rozmowy z rodzicami

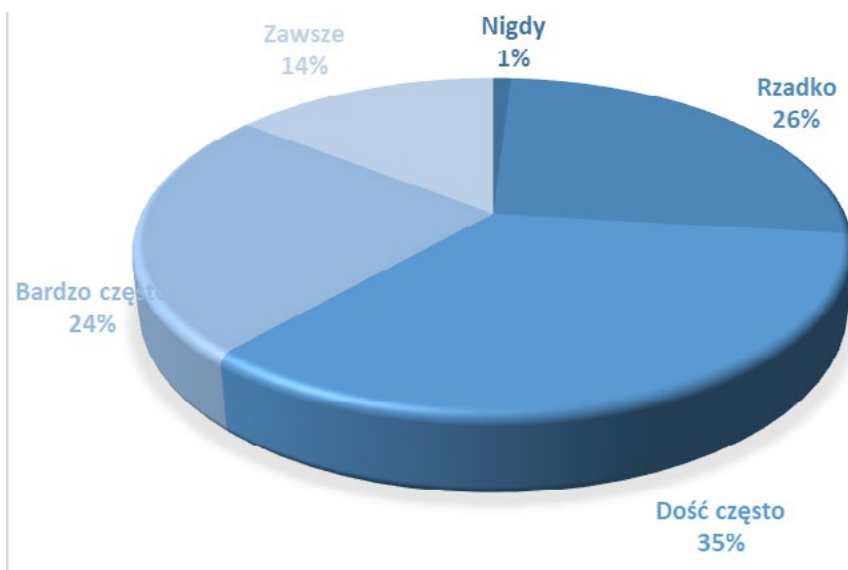
Czy chociaż raz w życiu paliłeś/aś marihuane?	Biorąc pod uwagę ostatnie trzy miesiące zastanów się czy mogłeś/aś porozmawiać z rodzicami, kiedy tylko chciałeś/aś?					N	df	Współczynnik korelacji	Poziom istotności testu chi – kwadrat
	Nigdy	Rzadko	Dość często	Bardzo często	Zawsze				
Tak	3	13	14	16	14	60	(4, N=104)	-0,038	0,472
Nie	3	6	17	9	9	44			
Suma	6	19	31	25	23	104			

Otrzymany testem chi – kwadrat wynik poziomu istotności jest większy od przyjętego ($p > 0,05$) co wskazywałoby, że nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej. Współczynnik korelacji jest w przedziale korelacji ujemnej bardzo słabej. Na decyzję o paleniu marihuany nie ma wpływu możliwość rozmowy z rodzicami w każdej z chwil.

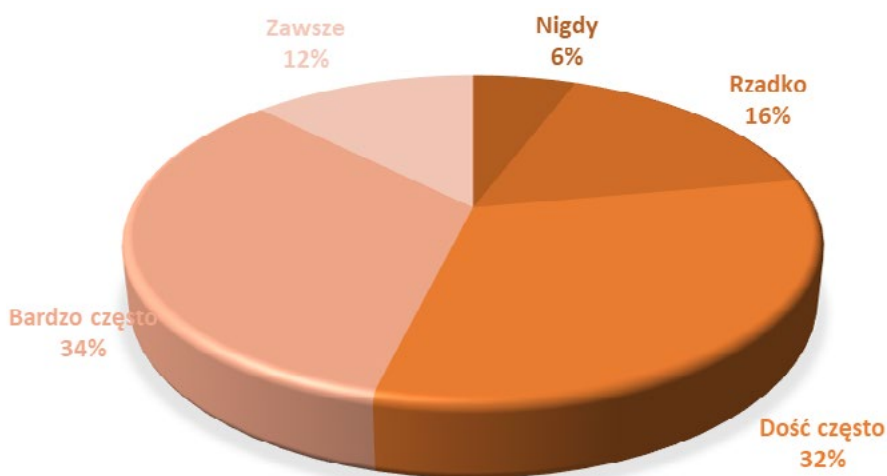
Rycina 5. Częstość poczucia zrozumienia przez rodziców w ciągu ostatnich trzech miesięcy

Prawie połowa ankietowanych (43%) czuje się rozumiana przez swoich rodziców dość często. 19% jest rozumiana bardzo często, a 23% rzadko.

Rycina 6. Fakt poświęcania dla badanych czasu przez rodziców w ciągu ostatnich trzech miesięcy

Wyniki wskazują na to, że młodzież spędza z rodzicami wystarczającą w ich ocenie ilość czasu (14% – zawsze, 24% – bardzo często, 35% – dość często). 27% uważa, że spędza tego czasu za mało.

Rycina 7. Poczucie dobrego i sprawiedliwego traktowania przez rodziców przez ostatnie trzy miesiące

Powyższe dane wskazują, że większość nastolatków ma dobre relacje z rodzicami. Aż 72% nastolatków uważa, że są zawsze, bardzo często lub dość często rozumiani przez rodziców. Tylko niewielka część badanych nie czuje się dobrze i sprawiedliwie traktowana (nigdy – 6%, rzadko – 16%).

Wniosek: Relacje z rodzicami nie mają wpływu na inicjację zażywania środków odurzających w badanej grupie.

Dyskusja

Podjęto próbę analizy, czy wśród badanej młodzieży zainteresowanie zażywaniem dopalaczy maleje, a palenie marihuany wzrasta.

W grupie badanych nastolatków jedynie 8% kiedykolwiek spróbowało dopalaczy. Połowa tych osób zażyła dopalacze jednorazowo i więcej tego nie powtórzyła. Pozostałe osoby eksperymentują z tego rodzaju środkami odurzającymi zazwyczaj raz do roku. Aż 60% ankietowanej młodzieży próbowało palenia marihuany. Ponad połowa z tych osób używa jej regularnie, 33% badanych nastolatków zapaliło marihuanę tylko raz w życiu, 13% robi to raz w roku, 25% kilka razy w roku, 12%

raz w miesiącu, 6% kilka razy w miesiącu, 4% raz w tygodniu, a 8% kilka razy w tygodniu.

Według Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę przetwory konopi są trzecim najczęściej używanym przez młodzież rodzajem substancji psychoaktywnych (zaraz po alkoholu i nikotynie) [4].

Około 10–12% osób w wieku 15-17 lat deklaruje, że przynajmniej raz w życiu używało dopalaczy, a ok. 3-4% młodzieży w tym wieku często po nie sięga. W latach 2011-2015 wskaźniki używania dopalaczy nie zmieniły się istotnie, a nawet zmalały w grupie starszej młodzieży (17-18 lat) [5].

Kolejnym krokiem było zbadanie poziomu samooceny osób w badanej grupie na inicjację zażywania środków odurzających.

Samoocena to podejście do własnej osoby. Można ją rozumieć jako pozytywną lub negatywną postawę wobec własnego „Ja”, globalną, całościową ocenę siebie. Samoocena kształtuje się już w czasie wczesnej młodości. Przejawia się w dostrzeganiu własnej niepowtarzalności, lubieniu siebie mimo słabości i wad. Wyzwała zaufanie i wiarę we własne siły, skłania do wykorzystania indywidualnych możliwości. Poczucie własnej wartości u dzieci w największym stopniu kształtuje się we wczesnym dzieciństwie, w wieku przedszkolnym oraz w młodszym wieku szkolnym. Samoocena nie jest jednak ukształtowana raz na zawsze. Podlega ona różnym zachwianiom w ciągu całego życia. Można mówić o jej chwiejności lub stabilności, czyli o zmianach w poziomie samooceny pod wpływem aktualnych sukcesów lub niepowodzeń, a także różnego typu wydarzeń życiowych [6].

Ogromny wpływ mają na to czynniki takie, jak akceptacja bądź ciągła krytyka ze strony rodziny, przyjaciół oraz społeczeństwa. Brak samoakceptacji i niskie poczucie własnej wartości stanowią hamulec dla naszego potencjału. Samoocena wpływa na życie na wiele sposobów, od sukcesów szkolnych i zawodowych, po związki oraz zdrowie psychiczne i fizyczne [6].

Według ankiety KIDSCREEN jedynie 17% badanych ma problemy z samooceną i pewnością siebie. Pozostałe osoby osiągnęły wynik przeciętny (ok. 50%) lub wyższy, co oznacza brak problemów z samoakceptacją.

Poziom samooceny osób w badanej grupie nie ma wpływu na inicjację zażywania środków odurzających.

Następnie podjęto próbę analizy wpływu relacji z rówieśnikami na decyzję o inicjacji narkotykowej w badanej grupie.

Relacje z rówieśnikami to istotny element procesu socjalizacji dziecka, który pozwala na przyswojenie sobie zasad panujących w grupie i w społeczeństwie. W okresie dojrzewania, młoda osoba jest szczególnie wrażliwa na punkcie swojego wyglądu, zachowania, relacji z innymi osobami. Częściej też niż w późniejszym życiu porównuje się z innymi, poszukuje odpowiedzi na pytanie o to jaką jest osobą, a jaką chciałaby być. Pozytywne relacje z rówieśnikami dają możliwość budowania prawidłowej samooceny i samoakceptacji, które chronią przed destrukcyjnymi zachowaniami [4].

Wyniki ankiety potwierdziły, że na decyzję o zapaleniu marihuany wpływa relacja z rówieśnikami. Odmiennie jest u osób decydujących się na zażywanie dopalaczy. 39% nastolatków dość często pomaga sobie nawzajem z kolegami, 36% bardzo często, a 10% zawsze. Wyniki pokazują, że ponad połowa badanych twierdzi, że spędzała odpowiednią według siebie ilość czasu z rówieśnikami. 23% ankietowanych nastolatków uważa, że zapalenie marihuany poprawiło ich kontakt z koleżankami i kolegami, a większość z nich również pali (61%). Uzyskane odpowiedzi pokazują, że większość nastolatków ma dobre relacje z rówieśnikami.

Kolejnym elementem było zbadanie, czy potrzeba akceptacji i przynależności wpływa na decyzje podejmowane przez nastolatków.

Odrzucenie przez grupę rówieśniczą może spowodować duży spadek poczucia własnej wartości, niechęć do wykonywania obowiązków domowych i szkolnych, lub wyrażać się poprzez agresję, wycofanie, a w skrajnych przypadkach również autoagresję. Jednym z przykładów

zachowań autoagresywnych jest stosowanie środków odurzających i w konsekwencji narkomania. Najczęściej ewaluacja siebie i własnych osiągnięć dokonuje się poprzez społeczne porównywania z grupą rówieśniczą [7].

W badaniu Drozdowicz analizie poddano 103 relacje rówieśniczych badanej młodzieży. Wśród nich wyróżniono cztery grupy relacji: pozytywne (52%), negatywne (19%), obojętne (15%) i ambiwalentne (14%). Najliczniejszą grupę (76%) relacji tworzyły stosunki o przewadze pozytywnych. Relacje pozytywne pełne cechowały się wzajemnością i silnym zaangażowaniem obu partnerów. Budowali pozytywne obrazy siebie i partnera. Jednocześnie kształtowało się u nich poczucie przynależności do grupy rówieśniczej [8].

Wyniki ankiety pokazują, że badana młodzież na ogół nie odczuwa samotności. W ciągu ostatnich sześciu miesięcy 18% nigdy nie odczuwało samotności, a 46% odczuwało ją rzadko. Ankietowani na pytanie o to, czy mogli polegać na swoich kolegach/koleżankach odpowiedzieli: 16% zawsze, 33% bardzo często i 37% dość często.

37% osób zażywających dopalacze zdecydowało się na ich spróbowanie za namową znajomych. 63% nie zażywa ich w samotności, większość robi to w gronie znajomych. Użytkownicy marihuany stosowali ją z ciekawości (57%) lub dla zabawy (27%), rzadziej za namową znajomych (16%). Według powyższych odpowiedzi znaczna większość młodych ludzi czuje się przynależna do grupy rówieśniczej. Potrzeba akceptacji i przynależności nie wpływa na decyzje podejmowane przez nastolatków.

Ostatnia kwestia polegała na zbadaniu wpływu relacji z rodzicami na inicjację zażywania środków odurzających w badanej grupie.

Relacje z rodzicami najmocniejsze są we wczesnych latach życia dziecka. Prawidłowe relacje między dziećmi, a ich rodzicami, to priorytet i od tego zależy poczucie wartości dziecka. Relacje w rodzinie powinny być oparte na wzajemnym porozumieniu, szacunku, zaufaniu i lojalności.

Relacje z rodzicami nie mają wpływu na inicjację zażywania środków odurzających w badanej grupie. Jedynie 28% ankietowanych twierdzi, że rodzice nie rozumieją ich nigdy lub rzadko. 59% uważa, że rodzice poświęcają im odpowiednią ilość czasu. Zdecydowana większość nastolatków czuje się właściwie traktowana przez rodziców (zawsze – 12%, bardzo często – 34%, dość często – 32%). Tylko 24% uważa, że nie mogło porozmawiać z rodzicami wtedy, kiedy tego potrzebowało.

Według innych badań relacje dzieci z rodzicami od najmłodszych lat wpływają na rozwój emocjonalny i empatię [9]. Według badań Naglika, aż u 72% osób uzależnionych od narkotyków stwierdzono różne nieprawidłowości w relacjach rodzinnych [10].

Narkomania wśród młodzieży stała się istotnym problemem powodującym zaburzenia psychologiczne i rozwojowe. Omówione wyniki badań wskazują na spadek zainteresowania dopalaczami, co potwierdza postawioną wcześniej hipotezę. Poziom samooceny nie ma bezpośredniego wpływu na inicjację narkotykową, ale wysoka samoocena pozytywnie wpływa na rozwój i relacje z rówieśnikami, zmniejsza prawdopodobieństwo chęci przypodobania się innym poprzez zachowania ryzykowne. Relacje z rodzicami również nie mają bezpośredniego wpływu na zażywanie dopalaczy i palenie marihuany, jednak odpowiednia ilość spędzanego razem czasu i rozmowy mogą zwiększyć świadomość nastolatka na temat zagrożeń płynących z zażywania środków odurzających i uchronić przed uzależnieniem.

Wnioski

1. W grupie 104 badanych osób tylko 8% kiedykolwiek próbowało dopalaczy. Połowa tych osób zażyła dopalacze jednorazowo i więcej tego nie powtórzyła. Aż 60% badanych próbowało marihuany, a ponad połowa z tych osób używa jej regularnie. 57% osób zastoso-
sowało ją z ciekawości.
2. Wśród badanych, poziom pewności siebie był dość rozbieżny. Wielka część osób miała problemy z samooceną, część osiągnęła wynik przeciętny według skali KIDSCREEN, a część ponadprzecięt-

- ny. Oznacza to, że w badanej grupie nie miało to bezpośredniego wpływu na inicjację narkotykową.
3. Na decyzję o paleniu marihuany wpływa relacja z rówieśnikami. Ponad 60% koleżanek i kolegów badanych nastolatków również stosuje marihuanę, co zwiększa jej dostępność na co dzień oraz zmniejsza strach przed użyciem tego środka odurzającego. Nie zaobserwowano podobnych zależności wśród użytkowników dopalaczy.
 4. Wyniki ankiety pokazały, że znaczna większość nastolatków nie ma problemów w relacjach z rówieśnikami i zaspokajaniem potrzeby przynależności. Niewielka część czuje się samotna, u pozostałych nie zaobserwowano podobnych problemów, co oznacza, że brak przynależności do grupy rówieśniczej nie wpływa na inicjację narkotykową w badanej grupie.
 5. Na podstawie wyników badań można stwierdzić, że osoby badane nie miały większych problemów w relacjach z rodzicami. Ponad połowa czuje się rozumiana przez rodziców i nie odczuwa, aby poświęcali im zbyt mało czasu.

Zalecenia dla praktyki pielęgniarstwa

W kształtowaniu postaw prozdrowotnych ważne jest przedstawianie rzetelnych, potwierdzonych naukowo, informacji na temat niebezpieczeństwa i konsekwencji zażywania narkotyków oraz tak zwanych nowych „środków zastępczych”. Środowisko rodzinne ma realny wpływ na kształtowanie postaw wobec substancji psychoaktywnych, a brak rzetelnej wiedzy może przyczyniać się do zwiększania zagrożenia związanego z zażywaniem tych środków. Specjaliści podkreślają konieczność zmian w programach nauczania w szkołach na każdym etapie edukacji oraz stosowanie programów profilaktycznych skierowanych do osób nieletnich w każdym wieku, w celu ograniczenia rynku sprzedaży oraz liczby osób uzależnionych. Za te programy profilaktyczne powinny być odpowiedzialne między innymi pielęgniarki.

Zdaniem młodzieży głównym źródłem wiedzy o dopalaczach i marihuanie jest Internet. Jak powszechnie wiadomo, wiedza zdobyta na przypadkowych stronach internetowych nie zawsze jest zgodna z prawdą. Dlatego właśnie pielęgniarki, posiadające szeroką wiedzę w zakresie wpływu substancji psychoaktywnych na organizm człowieka, fizjologii, anatomii, psychologii i socjologii, powinny brać czynny udział w tworzeniu akcji profilaktycznych, które można przeprowadzać w szkołach wśród dzieci i młodzieży w różnym wieku. Przekazanie wiedzy w sposób dostosowany do wieku, prostym językiem, za pomocą grafik jest bardzo skuteczne.

Wśród powodów sięgania po dopalacze i marihuanę uczniowie wskazują głównie ciekawość, odreagowanie stresu oraz relaks. Pielęgniarka powinna przedstawić w programie profilaktycznym inne sposoby na rozładowanie napięć emocjonalnych i stresu oraz relaks. Takim sposobem jest między innymi realizowanie swoich pasji czy uprawianie sportu. Ciekawość młodych ludzi można ugasić informacjami na temat narkotyków, osób uzależnionych, trudnościach z wyjściem z nałogu. Zadaniem pielęgniarki nie jest straszenie nieletnich, ale przytoczone historie ze złym zakończeniem łatwo zapadają w pamięć i skutecznie zniechęcają do niebezpiecznych eksperymentów.

Profilaktyka uzależnień powinna być kierowana do całej szkolnej społeczności oraz środowiska rodzinnego dzieci [11, 12].

Bibliografia/ Bibliography:

1. Kidawa M. Dopalacze – przejściowa moda czy realne zagrożenie? Serwis informacyjny Narkomania 2009;1:2-5.
2. Malczewski A. Młodzież a narkotyki. Serwis Informacyjny Narkomania 2011;2:24.
3. Jędrzejko M., Biskupski R. Narkomania – charakter i skala problemu, Pułtusk 2006:187-190.

4. Mazur, J. Zdrowie i zachowania zdrowotne młodzieży szkolnej w Polsce na tle wybranych uwarunkowań socjodemograficznych. Wyniki badań HBSC 2014. Instytut Matki i Dziecka, Warszawa 2015:4-8.
5. Mazurkiewicz, M.R., Głogowski, M., Mrowińska, D. Ocena rozpowszechniania, powodów i form użycia tak zwanych „dopalaczy” przez uczestników ankiety internetowej. *Psychiatria Polska* 2016;(6):47.
6. Hall W, Solowij N. Adverse effects of Cannabis. *Lancet* 2018;352:1611-1616.
7. Abucewicz M. Narkomania – problem społeczny w perspektywie konstruktywistycznej. UW. Warszawa 2012:7-18.
8. Drozdowicz A. Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej, Poznań 2015;11:41-42.
9. Zakrzewski T. Dopalacze w Internecie – marketing w służbie sprzedaży „środków zastępczych” w Sieci. *Serwis Informacyjny Narkomania* 2011;1:22-27.
10. Naglik A., Terapia uzależnień od narkotyków. *AION* 2017;(8):22.
11. Kranz K., Marcinkowski J.T. Badania nad konsumpcją dopalaczy przez młodzież – pod kątem optymalizacji działań profilaktycznych. *Problemy Higieny i Epidemiologii* 2012;93(3):510–513.
12. Maciąg D., Witkowska M., Cichońska M., Kucharska K., Borek M., Krawczyk W. Poziom wiedzy młodzieży szkół ponadgimnazjalnych na temat narkomanii i jej profilaktyki. *Medycyna Środowiskowa* 2012; 15 (4): 80–89.